

УДК 657.631:334.7

THE INFLUENCE OF THE FEATURES OF INNOVATIVE ACTIVITIES ON THE ORGANIZATION OF INVENTORY ACCOUNTING AS A FACTOR OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE**ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ ЯК ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА****Roieva O.S. / Роєва О.С.***PhD / Доктор філософії.*

ORCID: 0000-0002-6715-9716

*Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute Of Donetsk State University of Internal Affairs,
Kryvyi Rih, Spivdruzhnosti, 92A, 50042**Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету
внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Співдружності, 92А, 50042***Reshetov V.O. / Решетов В.О.***s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-9664-4764

*Central Ukrainian National Technical University,**Kropyvnytskyi, Universytetskyi, 8, 25030**Центральноукраїнський національний технічний університет,
пр. Університетський, 8, 25030*

Анотація. Досліджені особливості інноваційної діяльності як визначального чинника забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках та виокремлено її критичні характеристики. Проаналізовано показники фінансових результатів діяльності та величини запасів промислових підприємств України за 2015-2020 рр., їх вплив на інноваційну активність. Констатовано відсутність впливу інвестицій в запаси на кінцеві результати діяльності підприємств. За результатами дослідження особливостей провадження інноваційної діяльності визначено послідовність етапів операційного циклу запасів в процесі провадження інноваційної діяльності. Обґрунтовано необхідність їх врахування під час організації обліку на підприємства в контексті його спрямованості на формування повної і достовірної інформації про запаси на етапі формування запасів для провадження інноваційної діяльності, в процесі зберігання запасів, в процесі безпосереднього провадження інноваційної діяльності та в процесі зберігання й реалізації інноваційної продукції.

Ключові слова: інноваційна діяльність, управління інноваційною діяльністю, запаси, операційний цикл запасів, організація обліку.

Вступ.

Інновації виступають ключовим фактором забезпечення подальшого розвитку і зростання підприємства, його прибутковості і конкурентоспроможності в будь-якій сфері підприємницької діяльності. Розвиток обліку і вдосконалення його концептуальних, організаційних та методичних положень має забезпечувати користувачів достовірною, доречною та своєчасною інформацією для прийняття різноманітних управлінських рішень, що актуалізує необхідність концентрації на окремих елементах витрат на інноваційну діяльність, зокрема матеріальні витрати і запаси. Підвищення ефективності використання запасів є одним із головних факторів активізації інноваційної діяльності та прогресивного розвитку підприємства, від якого

залежить збільшення обсягів виробництва та загальної прибутковості діяльності. Це зумовлює необхідність дослідження організаційних та методичних засад побудови обліку запасів в процесі інноваційної діяльності як самостійного фактору забезпечення ефективності управління інноваційної діяльністю та економічної безпеки підприємства в цілому.

Серед публікацій з питань обліку, аналізу, контролю інноваційної діяльності варто виокремити дослідження Крупки Я. Д., Питель С. В., Мельничук І. В. [6], Євдокимова В.В., Грицишина Д.О., Норд Г.Л., Фокіна К.О. [2], Грицишина Д.О. [1], Ізмайлова Я.С. [3; 4; 5; 9], Норд Г.Л. [8], Легенчука С.Ф., Валінкевич Н.В., Виговської І.М. [10; 11], Легенчука С., Великого Ю., Белінської С. [12]. Попри високий рівень розробок цих авторів, варто наголосити на необхідності посилення досліджень у сфері обліку запасів, які б враховували особливості провадження інноваційною діяльністю підприємств з огляду на активізацію даних процесів, їх складність та пріоритетність для розвитку національної економіки та забезпечення економічної безпеки підприємства зокрема.

Мета. Мета роботи полягає у аналізі особливостей інноваційної діяльності та їх впливу на організаційні засади побудови обліку запасів в цілісній системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Основний текст.

Інноваційна діяльність являє собою комплекс взаємопов'язаних процесів і явищ. А тому саме поняття «інноваційна діяльність» є суперечливим згідно із принципом двополярності, відповідно до якого інноваційна діяльність розглядається дуально: з одного боку, як процес створення і практичної реалізації інновацій, з іншого - як діяльність по створенню інновацій. Отже, інноваційна діяльність виступає в якості багаторівневої категорії, яка здатна охопити всі стадії та ланки підприємства як системи, та характеризується такими ключовими аспектами (відмінними ознаками):

1. Інноваційна діяльність пов'язана з практичним освоєнням розроблених на основі наукових досліджень певних результатів, які орієнтовані на підвищення ефективності технологій, застосуванням на практиці тих з них, які забезпечать удосконалення старого або реалізацію нового продукту на ринку;

2. Інноваційна діяльність поєднує дослідження і розробки, що орієнтовані на задоволення комерційних вимог до продукції, технології, процесу або іншого результату досліджень;

3. Інноваційна діяльність виступає в якості конкретного виду діяльності, основним завданням якого є створення, поширення і відтворення в сфері економіки нововведень, а також пов'язує наукову сферу з виробничою, що інтегрує матеріальне і наукове виробництво і реалізує отриманий ефект шляхом використання наукової продукції для техніко-економічних потреб суб'єктів господарювання .

Такий підхід дозволяє охопити всі характерні особливості інноваційної діяльності, акцентуючи увагу на результатах інноваційної діяльності як засобі забезпечення ефективного функціонування підприємства. Відповідно під інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання доцільно розуміти процес,

що охоплює всі сфери його виробничо-господарської діяльності та управління, реалізується на кожному етапі життєвого циклу інноваційного продукту та/або технології його виготовлення й для створення якого необхідне відповідне ресурсне та організаційно-управлінське забезпечення, що здійснюється на основі поєднання наукового та інтелектуального потенціалу й впроваджується у виробництво, в результаті чого забезпечується дуальний ефект: з одного боку – задовольняються потреби споживачів, а з іншого – підприємством отримуються вищі доходи і досягаються кращі фінансові результати.

Важливим чинником активізації інноваційної діяльності та підвищення ефективності функціонування підприємства в цілому є його забезпеченість відповідними виробничими ресурсами. Одним із основних ресурсів, який використовується (споживається) під час виробництва інноваційної продукції та/або в процесі управління інноваційною діяльністю є запаси.

Порівнюючи темпи зростання запасів та показники фінансових результатів діяльності промислових підприємств України впродовж 2015-2020 рр., слід вказати на те, що прямої залежності між зміною цих показників не прослідковується (табл. 1).

Таблиця 1 - Показники фінансових результатів діяльності та величина запасів промислових підприємств України за 2015-2020 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Величина запасів промислових підприємств, млн. грн.	289901,2	349754,1	417778,5	480254,4	481775,1	482454,8
Чистий прибуток (збиток) промислових підприємств, млн. грн.	-188267,9	-24724,7	56124,0	109288,8	133701,6	-47212,0

Складено авторами за даними [7]

Зростання величини запасів відбувалося більш-менш рівномірними темпами, в той час як показники прибутковості (збитковості) діяльності промислових підприємств України мали як позитивне, так і негативне значення. Впродовж 2015-2016 р. промислові підприємства здебільшого працювали збитково, отримавши сукупно збитки у розмірі 188267,9 млн. грн. та 24724,7 млн. грн. відповідно. Збиток промислові підприємства отримали і в 2020 році в сумі 47212,0 млн. грн. Отже, інвестиції в запаси не виправдовують себе з позиції отриманих кінцевих результатів діяльності підприємств, що яскраво ілюструє рис. 1. Статистичні дані свідчать, що стрімкими темпами зростає саме обсяг запасів, який в 2015 році становив 289901 млн. грн., а в 2020 році – 482455 млн. грн., отже зростання склало 66,4%. При цьому загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність зріс з 13814 млн. грн. до 14407 млн. грн., тобто лише на 4,3%. Частка запасів в оборотних активах коливається в межах від 22,3% (2020 рік) до 25,6% (2019 рік).

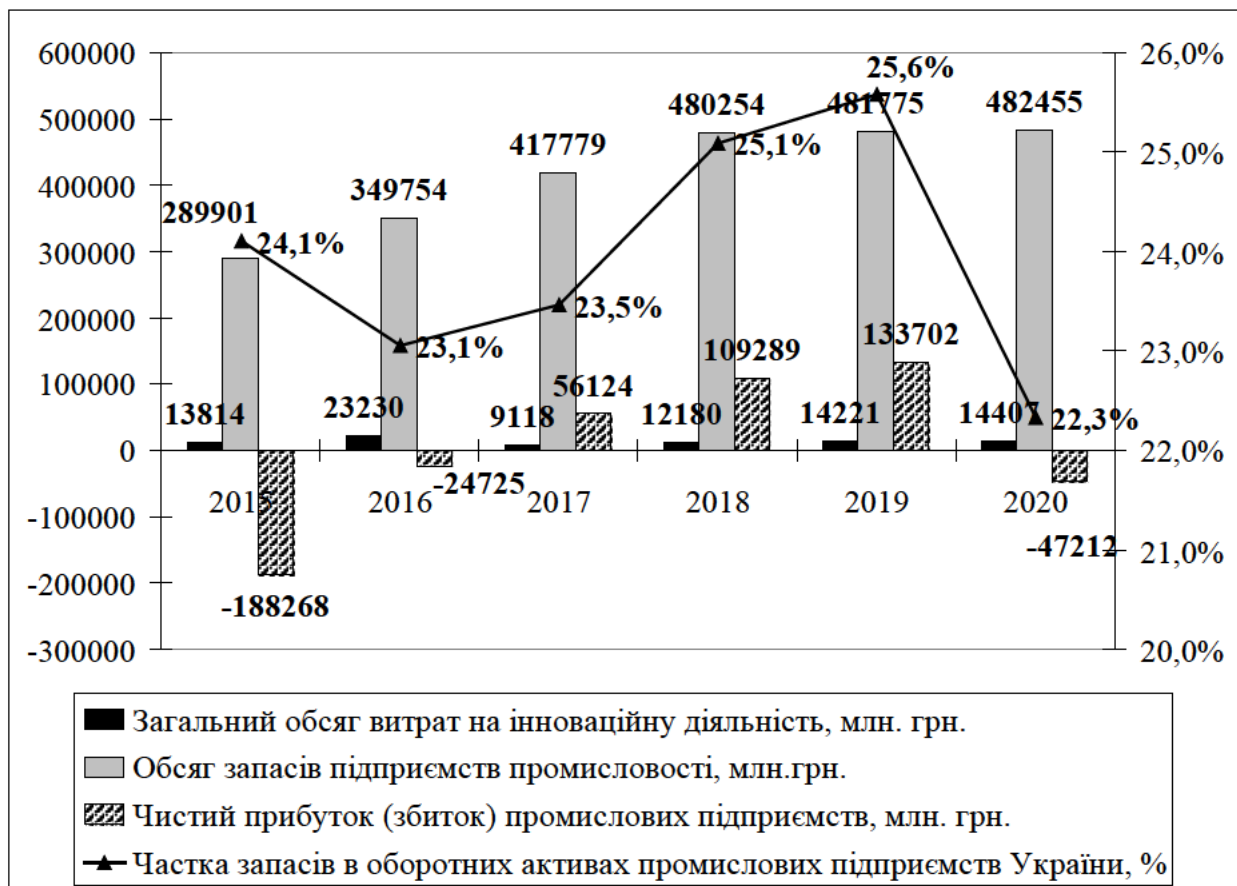

Рисунок 1 - Вплив інвестицій в запаси на кінцеві результати діяльності підприємств та їх інноваційну активність

Розраховано і побудовано авторами за даними [7]

Враховуючи цю обставину, слід вказати, що питанням управління запасами на промислових підприємствах не приділяється належної уваги в контексті забезпечення відповідності системи управління, завданням ефективного функціонування і розвитку підприємства в цілому та його інноваційної діяльності зокрема. Ефективне управління запасами підприємства має забезпечувати постійний моніторинг стану запасів і ринкового середовища, аналіз їх взаємодії та впливу на показники діяльності підприємства як суб'єкта ринкових відносин та прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на економію коштів і підвищення норми економічного прибутку на капітал.

В свою чергу, обґрунтованість управлінських рішень залежить від оптимальної організації системи бухгалтерського обліку запасів, яка здатна сформуванати масив інформації, спроможної визначити альтернативні варіанти рішень й забезпечити досягнення стратегічних орієнтирів діяльності у майбутньому.

Багато проблем неефективного управління запасами здатна вирішити система бухгалтерського обліку підприємства, яка спрямована на такі аспекти: формування повної і достовірної інформації про запаси; забезпечення системи управління підприємства необхідною обліковою інформацією про запаси; визначення та затвердження відповідальних осіб за отримання запасів і за

ведення їх обліку за місцями зберігання; встановлення правил документообігу, технології обробки облікової інформації та форм первинних документів; визначення складу постійно діючої інвентаризаційної комісії та встановлення термінів проведення інвентаризації запасів; контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням запасів та їх збереженням за місцями зберігання й на всіх стадіях руху; достовірне визначення всіх витрат, пов'язаних із придбанням або виготовленням запасів, визначенням первісної вартості запасів; об'єктивну оцінку запасів. Таким чином, система бухгалтерського обліку запасів здатна вирішити багато проблем пов'язаних із забезпеченням ефективного управління запасами в процесі інноваційної діяльності підприємства.

Важливо зазначити, що вплив організаційно-технологічних особливостей інноваційної діяльності підприємств має враховуватися при формуванні облікової політики підприємства, в якій відображаються питання організаційно-методичного інструментарію обліку запасів та витрат підприємства. Побудова облікової політики підприємств із врахуванням особливостей провадження інноваційної діяльності забезпечить формування повної, достовірної і релевантної інформації про запаси для потреб управління. Бухгалтерський облік запасів є однією зі складних і трудомістких ділянок облікової роботи на підприємстві, що зумовлено значними затратами праці на обробку первинних документів, відображення господарських операцій в облікових реєстрах, на рахунках бухгалтерського обліку тощо та особливостями і специфікою інноваційної діяльності підприємств, складністю процесу її організації та іншими факторами.

Управління інноваційною діяльністю підприємств та операційною діяльністю під час провадження інноваційної діяльності пов'язане з послідовністю етапів операційного циклу запасів, тобто проміжками часу між придбанням запасів для здійснення інноваційної діяльності та отриманням коштів від реалізації інноваційної продукції.

Перетворення запасів на готову продукцію відбувається за певними етапами і зазвичай супроводжується декількома різноманітними операціями, які становлять виробничі цикли. Постійно повторюваний операційний цикл, забезпечуючи безупинний рух капіталу, розкриває сутність інноваційної діяльності, адаптованої до технологічних особливостей підприємства (рис. 2).

Суттєво впливають на ефективність використання запасів такі показники, як тривалість виробничого процесу і виробничого циклу. Вважаємо, що наявність організаційно-технологічних особливостей провадження інноваційної діяльності підприємств виокремлює такі підприємства з-поміж інших підприємств. Відповідна специфіка технологічних особливостей інноваційної діяльності та місце і роль запасів у провадженні цієї діяльності повинна відображатись у системі бухгалтерського обліку, що включає всі процеси діяльності підприємства, механізм їх впливу на результати діяльності, методи збору, передачі та оброблення даних тощо.

Рисунок 2 - Загальна схема операційного циклу запасів в процесі провадження інноваційної діяльності

Розроблено авторами.

Висновки.

Обґрунтовано, що інноваційна діяльність є визначальним чинником забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках, а її динамічне зростання виступає передумовою подолання кризових явищ та досягнення сталого економічного прогресу як на мікро-, так і на макрорівні. Під інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання запропоновано розуміти процес, що торкається всіх сфер його виробничо-господарської діяльності та управління, який реалізується на кожному етапі життєвого циклу продукту та/або технології виготовлення, для створення якого необхідно відповідне ресурсне та організаційно-управлінське забезпечення, здійснюване на основі поєднання наукового та інтелектуального потенціалів та впроваджене у виробництво, в результаті чого мають бути повністю задоволені потреби споживачів та отримано суб'єктом господарювання відповідний економічний ефект (досягнуто вищих доходів і кращих фінансових результатів).

За результатами дослідження особливостей провадження інноваційної діяльності визначено послідовність етапів операційного циклу запасів та обґрунтовано необхідність їх врахування під час формування організації обліку в контексті його спрямованості на формування повної і достовірної інформації про запаси на етапі формування запасів для провадження інноваційної діяльності, в процесі зберігання запасів, в процесі безпосереднього провадження інноваційної діяльності та в процесі зберігання й реалізації інноваційної продукції.

Література:

1. Грицишен Д.О. Бухгалтерський облік в системі управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2015. 540 с.
2. Економічний аналіз витрат великих промислових підприємств: організація та методика / В.В. Євдокимов, Д.О. Грицишен, Г.Л. Норд, К.О. Фокін. Житомир: ЖДТУ, 2018. 200 с.
3. Ізмайлов Я. О., Свірко С. В. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. №1(95). С. 39–44.
4. Ізмайлов Я.О. Бухгалтерський облік нарахування та використання ресурсів на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2017. №1. С. 6-20.
5. Ізмайлов Я.О. Бухгалтерський облік та аналіз інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств в національній економіці : монографія. К.: Вадекс, 2017. 502 с.
6. Крупка Я. Д., Питель С. В., Мельничук І. В. Облік інвестиційно-інноваційної діяльності : навчальний посібник. Тернопіль, ТАЙП, 2013. 245 с
7. Промисловість України у 2016-2020 роках. Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2021. 296 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/zb_prom_16_20.pdf (дата звернення: 30.05.2022).
8. Company development strategy choice on the grounds of innovative potential assessment / Chorna M., Nord G., Bezghinova L., Melushova I., Diadin A. *Academy of Strategic Management Journal*. 2019. №1(18). URL: <https://www.abacademies.org/articles/Company-development-strategy-choice-on-the-grounds-of-innovative-potential-assessment-1939-6104-18-1-322.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).
9. Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise / Chukurna O., Niekrasova L., Dobrianska N., Izmaylov Ya., Shkrabak I., Ingram K. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. № 4. P. 146-151.
10. Lehenchuk S., Valinkevych N., Vyhivska I. Accounting Reserves in Optimization of Risks of Innovative Activity. *Financial and Credit Activity : problems of theory and Practice*. 2020. Vol.2. №33. P. 174-184.
11. Lehenchuk S., Valinkevych N., Vyhivska I., Khomenko H. The Significant

Principles Of Development Of Accounting Support For Innovative Enterprise Financing. *International Journal of Advanced Science and Technology* . 2020. Vol. 29. No. 8s. P. 2282-2289.

12. Lehenchuk S., Velykyi Yu., Belinska S. Development of variability concept in accounting : Ukrainian context. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(3), 158-164.

Abstract. *It is substantiated that innovation is a determining factor in ensuring the competitiveness of national enterprises in national and foreign markets, and its dynamic growth will help overcome the crisis and achieve economic progress at both micro and macro levels. It is proposed to understand the innovative activity of the enterprise as a process that covers all areas of its production and economic activities and management, that is implemented at each stage of the life cycle of the innovative product and/or technology and its creation requires appropriate resource and organizational and management support based on a combination of scientific and intellectual potential and is introduced into production, resulting in a dual effect: on the one hand - the needs of consumers are met, and on the other - the company receives higher incomes and achieves better financial results. The indicators of financial results of activity and the amount of stocks of industrial enterprises of Ukraine for 2015-2020, their influence on innovative activity were analyzed. It was grounded that there is no influence of the investment in stocks on the final results of the enterprises. According to the results of the study of the peculiarities of innovation activities, the sequence of stages of the operational cycle of inventories is determined and the necessity of their consideration during the formation of the accounting policy of the enterprise in the context of its focus on the formation of complete and reliable information about inventories at the stage of its formation for innovation activity, in the process of direct innovation and in the process of storage and sale of innovative products has been proved.*

Keywords: *innovation activity, innovation management, inventories, inventory operating cycle, accounting policy, organization of accounting.*